

Islams historie
og
sivilisasjon

BAHÁ'Í FORLAGS STUDIESERIE NR. 12

Islams historie
og
sivilisasjon

BAHÁ'Í FORLAG
OSLO 1987

Riaz Rafat:
“Islams historie og sivilisasjon”

© Bahá'í Forlag 1987

Elektronisk versjon 2009

ISSN 0801-650X

INNHold

Utgivers forord

Forord	1
Innledning	3
Land og folk	6
Det åndelige klima	9
Muhammeds liv og lære	11
Det religiøse liv – de fem søyler	19
Sunnitter, sjiitter og sufier	21
Islams utbredelse	23
Islam og Europa	25
Islam i dag	30
Kilder	33

UTGIVERS FORORD

Bahá'í Forlag utgir herved *Islams historie og sivilisasjon* av Riaz Rafat som hefte nr. 12 i sin studieserie. Det er en grunnleggende innføring i islam, skrevet som en særoppgave i den videregående skole. Temaets viktighet og arbeidets klare og informative karakter gjorde at vi gikk inn for å utgi det i studieserien.

Alle faktiske opplysninger og vurderinger er forfatteren ansvarlig for.

Bahá'í Forlag,
juni 1987.

FORORD

Min fremstilling av islam er påvirket av min egen religion, bahá'í-troen. Ifølge bahá'í-troen er alle religioner tilpasset en bestemt tid og et bestemt sted. Det åndelige innholdet i alle de store verdensreligionene er egentlig det samme. Nestekjærlighet, kjærlighet til Gud, lovlydighet, rettferdighet, sannferdighet, vennlighet og andre åndelige egenskaper blir fremhevet i alle de hellige bøkene. Det som skiller religionene, er de samfunnsmessige aspektene. Det er særlig lovene som blir endret etter tidens krav og behov.

I dag mener mange i den vestlige verden at religionene bare har vært årsak til elendighet og fanatisme. Dette er ikke riktig, mener jeg. Kristendommen var bl.a. årsak til oppblomstringen av den strålende kulturen i Bysants. Islam var den drivende kraften bak den arabisk-islamske sivilisasjonens vekst. I en periode var deler av India forenet og i sterk fremgang på grunn av den positive innflytelsen fra hinduismen. Slik kan en fortsette fra religion til religion. Jeg mener altså at den drivende kraften i historien er religion.

Hva så med forfallet og oppløsningen av de forskjellige kulturene? Etter min mening finner dette sted når folk vender seg bort fra guddommelige lover og forordninger. Da kan skrekkelige handlinger i religionens navn finne sted. I dag blir bahá'íer fengslet, torturert og drept av muslimene i Iran. Var ikke islams kjennemerke religiøs toleranse? Heksebrenning, avlatshandel og korstog hadde heller ingen ting til felles med virkelig kristendom. Slike grusomme fenomener finner sted når religionens opprinnelige mening blir glemt. Til slutt har man glemt hele hensikten med religionen. Bare et ytre skall av tradisjoner og seremonier er tilbake.

Når jeg tar for meg islam, vil jeg derfor gå noen hundre år tilbake. Islams lover og levereregler var tilpasset folket som levde i Arabia og i de nærliggende områdene på Muhammeds tid. Jeg kommer derfor til å konsentrere meg om forholdene på den tiden. Dagens situasjon ønsker jeg ikke å kommentere noe særlig, for jeg føler at muslimene har vendt seg langt bort fra den opprinnelige islamske tro. Jeg legger stor vekt på Muhammeds liv og islams tidlige historie. Læren blir imidlertid ikke så grundig behandlet her. Hovedbudskapet til Muhammed var tross alt at det bare finnes én Gud og at menneskene må underkaste seg hans befalinger.

Jeg tror at folk flest ikke er klar over hvilken avgjørende rolle islam har spilt for fremveksten av vitenskap og kunst. Europa har en stor «gjeld» til den islamske verden. De fremskritt som er gjort her, bygger nemlig på et solid fundament av vitenskap som ble utviklet i den islamske verden. Da muslimene begynte å innføre sine kunnskaper og erfaringer til det mauriske Spania, var den kristne sivilisasjonen i ruiner. Jeg kommer til å legge stor vekt på Europas møte med den islamske verden.

Jeg ønsker ikke å lage en for overfladisk særoppgave. Målet mitt er derfor ikke å ta opp alle sider ved islam. Noen viktige punkter blir belyst, mens andre er helt eller delvis utelatt.

Det er ellers verdt å merke seg at man umulig kan være objektiv når man beskriver en religion. Det la jeg fort merke til da jeg leste i gjennom kildematerialet mitt. Islam var fremstilt på høyst ulike måter i de forskjellige bøkene, alt etter hvilke holdninger forfatteren hadde til troen. Min beskrivelse av islam er subjektiv, det trenger jeg ikke å legge skjul på.

INNLEDNING

I dag har islam 600 – 800 millioner tilhengere over hele verden. Det tilsvarer omtrent 1/7 av jordens befolkning. Islam har spilt en viktig rolle i verdenshistorien, og er fremdeles en viktig kultur- og maktfaktor i verden. Det er derfor viktig å sette seg inn i religionens historie og lære. Vi lærer dessuten mye om vår egen kultur og religion ved å studere islam.

Forholdet mellom islam og den vestlige verden har vært anstrengt i tusen år. Islam har rett og slett vært et mobbeobjekt blant religioner hos oss. Dette har sine historiske årsaker. Kristendommen måtte avgi sine beste provinser til islam, og korstogene ble en stor fiasko. Europa ble skremt av islams makt, først i Spania, så gjennom stormakten Det osmanske rike. Dette førte til en desperat angst for islam. Alt ved islam følte fremmed, truende, maktfyllt og ondt.

Etter hvert som maktbalansen endret seg i vår favør, ble angsten mindre og gikk over i en mobbeholdning. Den er fortsettelsen av århundrers intens konflikt. Dette fikk konsekvenser for historieskrivningen. Man overså islams veldige bidrag til vår sivilisasjon, og trakk kun frem de negative sidene ved islams historie. Det er som kjent seierherren som skriver historien.

Kirken innledet hetskampanjen mot islam. Koranen, islams hellige bok, ble kalt et oppkok av arabisk hedenskap og materiale stjålet fra jøder og kristne. Muhammed var en falsk profet. Litterære fremstillinger av Muhammed som «djevelen Mahound» (Chaucer) og en fallen kardinal (Langland) er godt kjent. Dante plasserte ham i et av de lavere helveter. Luther slutter seg i sin *Treue Warnung* til den tyske utgaven av Broder Ricardos stridsskrift mot Koranen. Han erklærer at «... dette skammelige bestet Muhammed er

djevelens sønn.» Michel Baudier utgav på samme tid en beskrivelse av Muhammeds liv, hvor han angav som sin hensikt «å avdekke Muhammeds bedrageri og hans latterlige og brutale lære.» Til slutt skal nevnes Michel Febure. Etter å ha nytt atten års gjestfrihet som misjonær, skrev han på oppfordring fra paven: «Muhammeds suksess skyldes at han tillater alle laster. Muhammed er intet annet enn en elendig kameldriver, født av usle foreldre. Faren var en avgudsdyrker og moren en jødinne. Han ble tidlig foreldreløs, og tilegnet seg følgelig alle laster.»¹

I tida etter annen verdenskrig har det vært vist interesse for en normalisering av forholdet til islam. Det har kommet forsonende ord fra paven og fra annet kirkelig hold. Folk flest erkjenner at islam, som religion for 600 – 800 millioner medmennesker, har krav på respekt og vilje til forståelse. Men en slik forståelse forutsetter kunnskap og innsikt. Vi må dessuten skille mellom islam som religion og islam som merkelapp på politiske og sosiale forhold i de muslimske landene. Det er ikke uttrykk for kristendom alt som skjer i de kristne landene, og heller ikke gir alt som skjer i den islamske verden uttrykk for det islam står for.

Etter sine glansdager har alle religioner gått en forfallsperiode i møte. Årsaken er som regel moralsk forfall og nye tider som krever andre lover og regler. I dag preges islam av en slik utvikling. Straffenormer som kan virke barbariske i dag, var en nødvendighet for å holde krigerske og opprørske beduinstammer i sjakk på Muhammeds tid. Men resultatet blir heller bedrøvelig om lover som var tilpasset den tiden, blir overført til vårt moderne samfunn.

For å forstå hva islam egentlig er, må vi derfor gå tilbake til religionens første dager. Jeg begynner derfor å fortelle

---

¹ Se Einar Berg: *Fra konflikt til dialog*, side 17.

om land og folk, og det sosiale og religiøse klimaet på den tiden.

LAND OG FOLK

De naturgitte forholdene på den arabiske halvøya var preget av mangelen på vann. Store områder var ørken, andre deler var steppe. Men det fantes også trebevokste steder og områder hvor det ble drevet endel jordbruk, hovedsakelig i Sør-Arabia og i oasene. Medina var en slik oase. Mekka derimot var uten vegetasjon. Der var varmen kvelende, vindene hete, og selve byen lå i en gryte. Abraham sier om Mekka: «Herre, jeg har bosatt noe av mitt avkom i en dal hvor intet gror...» (Koranen, kap. 14:40). En sjelden gang kunne det komme kraftige regnskyll i fjellene omkring. Da kunne det oppstå oversvømmelser, og vannet ble forurenset og helsefarlig. De som hadde anledning til det, sendte ofte barna sine bort for å bli oppdratt i mer sunne egner.

Befolkningen på den arabiske halvøya var på Muhammeds tid stort sett nomader, og er det i atskillig grad den dag i dag. Fra de rene nomader, kamelbeduinene, til halvnomadene, som også drev med sauer og geiter og til dels kunne være bofaste, og videre til bybefolkningen var det en jevn overgang.

Beduinsamfunnets forhold minner i mangt og meget om forholdene hos de nordiske vikingene. Begge grupper, beduiner og vikinger, drog på plyndringstokter for å supplere sine magre inntekter. På samme måte som hos de nordiske vikingene var de arabiske stammene bundet sammen av blodets bånd. Dersom et medlem av stammen ble drept, led stammens blod et tap. Dette tapet måtte hevnes. Det skjedde gjennom blodhevn. Blodhevn var meget utbredt og var årsak til mange av de utallige stamme- feidene. Stammene stod alltid med sverdet klart overfor hverandre. Den mest trivielle hendelse var tilstrekkelig til å

sette i gang en grusom krig. Situasjonen var faktisk den at beduiner fra én stamme mente de hadde full rett til å drepe folk fra andre stammer.

Arabia var altså et land uten sentral styring. Hver stamme anså seg selv som en uavhengig og suveren enhet. Noen rettsorden fantes simpelthen ikke. Det var den sterkestes rett som rådet. Liv, eiendom og ære var stadig i fare. Dersom noen brøt med stammens sed og skikk, ble han utstøtt og fredløs, slik tilfellet ble med Muhammed.

Større og mindre enheter av beduiner slo seg fra tid til annen ned i mer gjestmilde strøk. Leder ble den som til enhver tid kunne gjøre seg gjeldende blant overhodene for de forskjellige slektene. En form for militær eller sosial disiplin utover slektens grenser så man lite til. I felten ser vi både hos beduiner og vikinger at så snart noen av en eller annen grunn ble lei krigføring, så drog han ganske enkelt sin vei. Det krevdes med andre ord god overtalelseskunst for å få styrkene frem i kamp.

Beduinenes sterke fremheving av slekten og stammens betydning fant man også hos bybefolkningen. Solidaritetsfølelsen gjaldt også her slekten og stammen, ikke det faktum at man bodde i samme by. Når Koranen omtaler innbyggerne av Muhammeds fødeby, kalles de ikke mekkanere, men Quraysh etter stammen.

På Muhammeds tid tilhørte alle slekter i Mekka stammen Quraysh. Dermed er det ikke sagt at alle slekter hadde den samme anseelsen. De fremste bodde midt i byen, og de øvrige grupperte seg rundt omkring. Det fortelles at Quraysh hadde etablert seg i byen etter at de hadde fordrevet stammen som tidligere var i besittelse av den. Muhammed tilhørte slekten Hashim.

Mekka var ikke bare et viktig handelssenter, men også et religiøst sentrum i Arabia. Byen var kultsted for forskjellige

arabiske guddommer. Disse stod oppstilt i Kaba. Også brønnen Zamzam utenfor ble betraktet som en stor helligdom fra meget gammel tid. Selve Mekka var et hellig område hvor hverken mennesker eller dyr måtte drepes. Den svarte steinen i Kabaen var en helligdom også for nomadestammene utenfor Mekka, og valfarten dit var vanlig lenge før Muhammeds tid. Den årlige pilegrimstrafikken til de hellige stedene hadde et anselig omfang, og betydde mye økonomisk for bysamfunnet i Mekka.

DET ÅNDELIGE KLIMA

De fleste historikere er enige om at Arabia befant seg i en åndelig og kulturelt mørk tid før islam vokste frem. I naboland som Persia, Bysants og Egypt fantes et glimt av sivilisasjon og et svakt lys av lærdom. Men Arabia stod isolert, avskåret av store ørkenområder.

De arabiske handelsmenn tilbakela store distanser, og brakte sine varer til og fra sine store naboland. Men de hadde liten mulighet til å lære noe av dem. I sitt eget land hadde de ikke en eneste utdannelseinstitusjon eller et eneste bibliotek. Ingen syntes interessert i å dyrke og fremme kunnskap. De få som kunne lese, hadde ikke utdanning nok til å forstå den kunst og vitenskap som fantes. Skjønt de hadde et språk som var høyt utviklet, så viser et studium av den etterlatte litteratur hvor begrenset deres kunnskap var, hvor gjennomsyret deres bevissthet var av overtro, og hvor barbarisk og fryktinngytende deres tanker og skikker var.

«De oppfatninger de måtte ha om moral, kultur og sivilisasjon, var ytterst primitive. De kunne neppe se forskjell på lovlig og ulovlig. Deres liv var barbarisk. De veltet seg i hor, spilte og drakk. Plyndring og mord hørte til deres daglige liv. De kunne begrave sine døtre levende for at ingen skulle bli deres svigersønn. De kunne gifte seg med sine stemødre etter at deres far var død. De var helt uvitende om selv de enkleste ting i dagliglivet, slik som å spise, kle seg og vaske seg på en skikkelig måte. Med hensyn til deres religiøse tro så led de under samme onder som skapte kaos i resten av verden. De tilbad steiner, trær, avguder, stjerner og ånder, kort sagt alt mulig unntatt Gud.»¹

---

¹ Abul Ala Mawdudi: *Islams fundamentener*, side 45.

Både i Mekka og blant beduinene ble det dyrket og ofret til mange guder og overnaturlige vesener. Det var ofte stammeguder, siden stammen og slekten var sentrum i nomadenes livsform.

På grunn av overgangen fra omvandrende beduinsamfunn til mer fastboende bysamfunn, var den tradisjonelle religion i oppløsning mange steder. Derfor økte innflytelsen fra de to store religionene, jødedommen og kristendommen.

Jødene hadde slått seg ned i hele Arabia etter Jerusalems fall og tempelets ødeleggelse i år 70 e.Kr.. De hadde gradvis antatt arabisk språk og levevis selv om at de hadde beholdt sin mosaiske tro og kult.

Også kristendommen spredte seg raskt over hele Midt-østen i de første hundreår av vår tidsregning. Det fantes kristne stater som Abessinia (nå Etiopia). Mange beduinstammer sluttet seg til den kristne tro, og det var kristne blant slavene og de lavere samfunnslag i Mekka. Koranen har positive henvisninger til disse kristne som satte bønn til Gud høyere enn kjøpmannskap. Med kjærlighet og uten hovmod gav de kristne hjelp til reisende i ørkenen.

Denne meget sammensatte religiøse bakgrunnen i Arabia er viktig for å forstå fremveksten av islam.

MUHAMMEDS LIV OG LÆRE

Muhammed ble født omkring 570 e. Kr. i byen Mekka. Hans foreldre døde mens han var et lite barn, og noen få år senere døde også hans bestefar. Nå ble han tatt hånd om av onkelen Abu Talib. Som liten gutt måtte han gjete flokker av sauer og geiter sammen med noen beduingutter. Da han ble eldre, tok han del i handel. Han dro sammen med onkelen Abu Talib på flere handelsreiser, hovedsakelig til Syria. På den måten fikk han et visst inntrykk av andre kulturer og religioner. Men han fikk aldri noen skolegang, og kunne følgelig ikke lese eller skrive.

Senere ble han ansatt som karavanfører hos en rik kjøpmannsenke av fin ætt. Hun het Khadidja og var 15 år eldre enn ham. Khadidja ble raskt grepet av Muhammeds noble karakter og hans dyktighet som karavanefører. Da Muhammed var 25 år gammel, giftet de seg. Alt tyder på at ekteskapet ble lykkelig.

Muhammed trakk seg hvert år tilbake til en fjellhule utenfor Mekka for å meditere. Dette var også vanlig blant kristne munkar og eremitter. I denne fjellhulen fikk han en åpenbaring da han var 40 år gammel. Engelen Gabriel stod plutselig foran ham med en bokrull og bad ham lese. Muhammed svarte at han ikke kunne lese. Da sa engelen: «Les i din Herres navn! Han som skapte, skapte mennesket av en klump blod, les! Din Herre er den nådige som underviste mennesket hva det ikke visste...» (sura 96, vers 1-5).

Ordet «les» på arabisk har samme rot som ordet «koran» som betyr «lesning» eller «opplesning». Koranen, muslimenes hellige bok, er samlingen av de åpenbaringer Muhammed mottok i løpet av de neste årene. Dermed fikk også muslimene et hellig skrift slik jødene og de kristne allerede

hadde. Koranen ble skrevet ned først etter Muhammeds død. De 114 kapitlene (suraer) ble ordnet slik at de lengste kommer først, selv om de er blitt til på et senere tidspunkt enn de korte. Unntaket fra denne regelen er sura 1 som åpner Koranen.

I Koranen finner vi noe av det skjønneste og mest utviklede arabiske språk i verden. Hvordan kunne en analfabet stå bak slike utrolige vers? En lignende spørsmålsstilling ligger til grunn for denne teksten: «I 40 år levde han som en araber blant arabere. Gjennom denne tiden var han ikke kjent som noen statsmann, predikant eller taler. Ingen hadde hørt ham ytre juveler av visdom og kunnskap slik han begynte å gjøre senere. Skjønt han hadde en utmerket karakter og en sjarmerende fremtreden, så var det ingen ting ved ham som kunne få folk til å vente noe stort og revolusjonært fra ham i fremtiden. Han var kjent i sin omgang som en sober, rolig, snill og lovlydig borger med en elskverdig karakter. Men da han kom ut av fjellhulen med sitt budskap, var han helt forandret. Da han begynte å forkynne sitt budskap, stod hele Arabia i henført undring over hans veltalenhet. Det gjorde et slikt inntrykk og var så overbevisende at hans verste fiender var redd for å møte ham av frykt for at det skulle trenge inn i deres hjerter, til margen i deres vesen og omvende dem fra deres religion og kultur. Det var så enestående at alle de største var ute av stand til å måle seg med ham når det gjaldt skjønnheten i hans språk og glansen i hans ordelag.»¹

Innholdet av de åpenbaringene Muhammed fikk var først og fremst at det finnes bare én Gud. Muhammed fikk der nest pålegg om å vise barmhjertighet mot de svake i samfunnet. Dessuten måtte han tre frem offentlig og åpenlyst

---

¹ Abul Ala Mawdudi: *Islams fundament*, side 51.

forkynne det som hadde blitt åpenbart for ham. Han skulle fortelle folket at han var Guds profet eller sendebud.

I store syner og med malende ord skildret han dommens dag, hvor solen vil bli formørket og berget skjelve. Med brennende iver oppfordret han sine tilhørere til å omvende seg. De måtte vende seg fra mangeguder til den ene, sanne Gud og gi seg hen under hans vilje.

Hengivelse er en av de egenskapene Muhammed la størst vekt på. Derfor ble navnet på den nye religionen «islam». Dette arabiske ordet betyr «hengivelse» eller «underkastelse». Mennesket skal gi seg hen til Gud og underkaste seg Hans vilje på alle områder av livet. Når man gjør det, er man «muslim». «Muslim» har samme rot som «islam».

Den nye religionen omfattet ikke bare troslivet, men alle deler av menneskelivet og samfunnslivet. Muhammed satte ikke noe skille mellom politikk og religion. Han forkynnte at Gud hadde sendt profeter til menneskene gjennom alle tider for å rettlede dem, både på det samfunnsmessige og på det åndelige plan. Adam, Abraham, Moses, David og Jesus er noen av de mange profetene som Koranen nevner. Muhammed sa at han var den siste i den lange rekken av profeter. Men samtidig lovet han at det ville komme nye profeter etter ham. Dette utdraget fra *Islams fundament* tar opp Muhammeds lære angående Guds profeter: «Vi har omtalt at Guds sendebud ble sendt ut blant alle folk, og at de i hovedsak brakte den samme religion som Muhammed. I denne henseende står alle Guds sendebud på lik linje. Hvis man fornekter en av dem, så fornekter man alle, og om man godtar og tror på en av dem, så må man nødvendigvis godta alle. Tradisjonene beretter at det totale antall profeter som ble sendt til forskjellige folk på forskjellige tidspunkter er 124 000. Hvis man tenker på livet på jorden siden det første menneske og på antallet av forskjellige folkeslag og nasjoner

som har bebodd den, så vil ikke dette antallet synes for stort. Det påligger oss å tro på de profeter hvis navn er nevnt i Koranen. Når det gjelder de øvrige, er vi pålagt å tro at alle profeter, sendt av Gud for å lede menneskeheten, var sanne profeter. Således tror vi (muslimer) på alle profeter som fremstod i India, Kina, Persia, Egypt, Afrika, Europa og andre land i verden, men vi er ikke i den stilling at vi kan si noe bestemt om en person utenfor den listen av profeter som fins i Koranen, hvorvidt han var eller ikke var en profet.»¹

Den første Muhammed betrodde seg til, og den første som fullt og helt trodde på hans guddommelige misjon, var hans hustru Khadidja. Muhammed begynte deretter å forkynne sin lære for den øvrige familie, deretter for hele slekten og til sist offentlig i byen Mekka og i dens forsteder. De fleste tilhengerne han fikk kom fra samfunnets lavere lag. Av de som sluttet seg til ham, var det bare noen få som betydde noe i samfunnet. Blant disse skal nevnes Abu Bakr, onkelen Hamsa, Uthman, Umar og hans svigersønn Ali.

Med unntak av noen få tilhengere, møtte byen Mekka Muhammed og hans forkynnelse med spott og forakt. Senere begynte mekkanerne å innse at Muhammed også var en truende mann. Han var truende slik Sokrates var det i Athen og Jesus i Jerusalem, en mann som truet den gamle samfunnsorden på livsviktige punkter. Ved å sette tilhørigheten til den nye menigheten høyere enn samhørigheten med slekten, angrep Muhammed selve samfunnets nerve, det gamle og ubrytelige samholdet i slekten. Han avskaffet dessuten de mange gudene som var oppstilt i Kabaen ved å forkynne at det er bare én sann Gud. Dette kunne svekke Mekkas betydning som valfartsby. Dermed angrep han en av byens viktigste økonomiske pilarer.

---

¹ Abul Ala Mawdudi: *Islams fundament*, side 82-83.

Spotten ble derfor avløst av vrede og frykt. Det var imidlertid ikke så lett å bli kvitt ham. Mekka var også på Muhammeds tid «haram», d.v.s. et hellig område hvor drap ikke måtte finne sted. Men det var ingen ting i veien for å sulte ham og hans tilhengere i hjel. Derfor utsatte man dem for boikott. Ingen måtte handle med Muhammed, hans familie eller den lille menigheten. Det ble også nedlagt forbud mot å omgås disse «forræderne».

Nå sendte Muhammed noen av sine tilhengere til Afrika. Der fant de tilflukt i den kristne staten Abessinia. Noen tilhengere ble også sendt nordover til Yatrib. Selv dro Muhammed til et lite sted utenfor Mekka som kaltes Taif. Her hadde han en onkel på morssiden. Mens han bodde i Taif, døde onkelen Abu Talib og hans enestående hustru Khadidja. Snart ble han også stenet ut av Taif. Det sies at han etter 12 års forkynnelse ikke hadde mer enn hundre tilhengere. Men dette skulle snart endre seg.

Etter at byen Taif hadde nektet å motta ham, vendte han sin oppmerksomhet mot Yatrib. Yatrib lå omtrent 400 km nord for Mekka. Her levde jødiske stammer som Muhammed regnet for å være vennlig stemt. Muhammed anså jo sin egen åpenbaring som en videreførelse av de åpenbaringene som jødene og de kristne hadde mottatt.

I året 622 var situasjonen i Mekka blitt svært alvorlig. Muhammed sendte nå sine tilhengere nordover i små grupper. Til slutt dro også han, ledsaget av sin gode venn Abu Bakr. De nådde uskadd frem til Yatrib, som senere skulle kalles Medinat an-Nabi, Profetens by. I dag kalles byen Medina. Muhammeds utvandring blir på arabisk kalt *al-hidjra*, som betyr «brudd» eller «oppbrudd». Muhammed brøt med det samfunnet han egentlig hørte til, med slekten og fødebyen. Det dreide seg ikke om noen flukt, men blir forstått som en parallell til Bibelens Abraham som på Guds

befaling brøt opp fra hjemstedet Ur i Mesopotamia. Islam begynner sin tidsregning med dette bruddet (i 622).

I Medina ble profeten Muhammed snart en religiøs så vel som politisk leder. Islam vant hurtig mange tilhengere. I Mekka hadde de første tilhengerne tilhørt de sosialt lave befolkningsklassene, de fattige og slavene. Men i Medina fikk Muhammed tilhengere fra alle lag i samfunnet.

Muhammed opplevde også store skuffelser i Medina. Den største var at jødene vendte seg mot ham. Hittil hadde han betraktet jødene som trosfeller. Han ble imidlertid snart klar over at jødene hadde vendt seg langt bort fra den opprinnelige jødiske tro. Det åndelige innholdet av Moses åpenbaringer var glemt. Bare et ytre skall av tradisjoner, lover, dogmer og ritualer var tilbake.

Islam anerkjenner klart de gammeltestamentlige profetene og Jesus som Guds sendebud. Men islam vil ikke på noen måte anerkjenne at Jesus er Gud. Gud er én og udelelig. Treenighetstanken er derfor helt forkastelig for muslimene. Jødene vil overhodet ikke anerkjenne Jesus, hverken som Guds sønn eller profet. Jødene betrakter seg dessuten som Guds utvalgte folk. Derfor vil de heller ikke anerkjenne Koranens budskap om at Allah (som er det arabiske ordet for Gud) er hele universets og alle folkeslagenes herre, og at han fritt kan åpenbare seg til hvem han vil. Muhammed ble følgelig latterliggjort og kalt en ulærd analfabet av jødene.

I Medina ble de fleste av islams lover og prinsipper innført. Muhammed opprettet her en religiøs enhet, «umma», hvor troens bånd erstattet blodets bånd. Stammens betydning ble dermed redusert til fordel for troens enhet.

En viktig hendelse i Medina var at Muhammed vendte seg bort fra Jerusalem under en middagsbønn. Jøder, kristne og muslimer pleide på denne tiden å vende seg mot Jerusalem når de bad. Nå befalte Muhammed sine tilhengere å

vende seg mot Kabaen i Mekka i stedet. «I samme stund ble hans følgesvenner grepet av uro og forvirring. En del av dem avbrøt brått deres bønn og vendte seg fra profeten.»¹ På denne måten ville Muhammed prøve sine tilhengere. De som oppriktig trodde på ham, lystret, mens de som ikke var så sterke i troen, vendte seg bort fra ham. Fra nå av var Kabaen et hellig sted for muslimene.

Mekkanerne hadde ikke gitt opp håpet om å knuse islam. De sendte flere hærstyrker mot Medina, som tallmessig var langt overlegne forsvarsstyrkene til Muhammed. Likevel ble de slått hver eneste gang av Muhammed og hans følgesvenner. Det har vært vanlig å skildre disse kampene som påbegynt av Muhammed. Dette stemmer ikke. Vi må ikke glemme at mekkanerne hadde forfulgt muslimene i mange år før disse satte seg til motverge. Det blir også hevdet at muslimene startet *djihad* eller hellig krig for å utbre islam. Men dette er heller ikke helt riktig. *Djihad* er i Koranen definert som en forsvarskrig. Her sies det helt klart at muslimene må kjempe for religionsfrihet, og at kampen må vedvare inntil ordet igjen kan lyde fritt i kirker, klostre, synagoger og moskeer. Videre står det i Koranen at det ikke må være noen tvang i religionen. Ingen ble derfor noensinne tvunget til å omvende seg til islam. Det betydning man her i Vesten vanligvis legger i begrepet hellig krig, er likevel forståelig, da den stammer fra korsfarernes kristne innstilling. Dessuten finnes det fanatiske, religiøse ledere innen islam i dag som misbruker dette begrepet.

Muhammed vant det endelige slaget mot mekkanerne, og han kunne til slutt innta byen. Tilbakekomsten til Mekka skjedde i år 630 e.Kr., 8 år etter utvandringen. Muhammed kunne ha tatt hevn, men han valgte å tilgi sine før så bitre

---

¹ Bahá'u'lláh, *Kitáb-i-Íqán* (dansk oversettelse), side 15.

fiender. Samtidig sendte han ekspedisjoner ut i Arabia, og snart måtte alle de arabiske stammene bøye seg for hans overhøyhet. Men de ble ikke tvunget til å anta islam. Her startet man den praksis som senere skulle bli regelen i de erobrede områdene. De overvunnede skulle ha muligheten til å bevare sine religiøse skikker og tradisjoner. De måtte bare betale en liten skatt til den islamske sentraladministrasjonen. Til gjengjeld slapp de å gjøre militærtjeneste.

Etter sin tilbakekomst til Mekka så Muhammed det som sin oppgave å få Kabaen ryddet for avgudsbilder. Heretter ble Kabaen viet den ene, allmektige Gud.

I 632 døde Muhammed, og dermed var åpenbaringene til Koranen avsluttet. Med ham ble Arabia samlet for første gang i verdenshistorien, og kimen til det islamske verdensriket var lagt. Men hans største mål var å vitne om den eneste, den udelelige, allmektige Gud og være Hans talerør.

DET RELIGIØSE LIV – DE FEM SØYLER

Før jeg går i gang med å fortelle om islams utvikling etter Muhammeds død, skal jeg si noen få ord om de religiøse forpliktelsene i islam. Islams religiøse forpliktelser oppsummeres vanligvis i «de fem søyler». Disse er trosbekjennelsen, bønningen, almissen, fasten og pilegrimsferden.

Trosbekjennelsen

«Det finnes ingen gud utenom Gud, og Muhammed er hans profet.» Denne korte bekjennelsen sier et menneske frem i vitners nærvær når det går over til islam. Det er en bekjennelse man støter på overalt i den islamske verden. Den ropes ut fra minaretene, den finnes skrevet på veggene i moskeen og den gjentas av troende muslimer mange ganger om dagen.

Bønningen

En muslim ber fem ganger om dagen, og det er faste regler for hvordan en bønn skal utføres. Før bønningen skal den troende rense seg, blant annet ved å vaske hendene, ansiktet og føttene. Under bønningen skal man være vendt mot Mekka. I en moské er det en nisje i veggen som viser denne retningen.

En moské skiller seg fra en kirke. Den er ikke en hellig bygning. Folk samles i moskeen både for å be og for å snakke sammen. Det eneste kravet er at man tar av seg skoene før man går inn. Muslimene har heller ingen helligdag. Men de prøver om mulig å gå i moskeen hver fredag, som er dagen for menighetens obligatoriske bønn.

Det finnes ingen prest, men en bønneleder som er en god kjenner av Koranen. Han holder gjerne en kort preken.

Almissen

Almissen er egentlig en lovfestet avgift eller skatt på formue og eiendom. Den er på 1/40 eller 2 1/2 prosent, men man oppfordres til å gi mer. Ifølge Muhammed skal denne skatten tas fra de rike og gis til de fattige. Almissen er altså noe mer enn en gave. Den er en plikt for muslimene, en plikt gitt av Gud, heter det i Koranen.

Når den islamske stat innkrever denne skatten og bruker den til sosiale formål, blir det et ledd i en offentlig utjevningsspolitikk. Hensikten er å jevne ut forskjellene mellom rike og fattige uten å røre ved prinsippet om privat eiendomsrett.

Påbudet om almisse har også spilt en rolle ved utformingen av en «islamisk sosialisme» i enkelte land.

Pilegrimsferden til Mekka

Det er en plikt for en muslim å reise en gang i sitt liv til Mekka, så sant det er mulig. Her finnes islams eldste helligdom, Kaba, som Abraham og Ismail skal ha bygd. Flere hundre tusen pilegrimer kommer hvert år fra hele verden. De har på seg lange, hvite drakter for å vise alle menneskers likhet. Den bønn de sier på arabisk betyr: «Her er jeg i din tjeneste, min Gud.»

Pilegrimsferden er for muslimene en forberedelse til og et bilde på dommens dag. Selve dommens dag er nøye beskrevet i Koranen.

SUNNITTER, SJIITTER OG SUFIER

Etter Muhammeds død ble muslimene ledet av kalifer, stedfortredere. De tre første av dem var menn som enten var i familie med Muhammed eller var hans første tilhengere. Den fjerde kalifen var Ali. Han var sønn av onkelen Abu Talib og dermed Muhammeds fetter. Samtidig var han Muhammeds svigersønn fordi han var gift med Muhammeds datter Fatima.

Med Ali begynte splittelsen i den islamske verden. Hans lederskap var omstridt, og han ble myrdet av sine motstandere. Hans tilhengere hadde helt siden Muhammeds død ment at Ali, profetens nærmeste slektning, var den naturlige etterfølgeren. Muhammed selv hadde ønsket at Ali skulle bli hans etterfølger. Alis parti, *sjiat Ali*, ble opprinnelsen til den gren av islam som i dag kalles sjia. Sjia er blant annet statsreligion i Iran.

Hovedsplittelsen i islam skyldes altså ikke teologisk strid, men uenighet om hvem som skal være leder. Sjia-grenen mener at lederen må være direkte ætling av profeten, mens flertallsretningen, sunnittene, mener at lederskapet må tilhøre den som faktisk har makten.

Etter Alis død var kalifens sentrum for en tid Damaskus, inntil Bagdad tok over de neste fem hundre årene. Deretter gikk lederskapet til den tyrkiske sultanen i Istanbul. Etter at den siste sultanen ble styrtet i 1924, har det ikke vært noen kalif i spissen for den islamske verden.

De første århundrene av islams historie er kjennetegnet av utadvendt virksomhet, ekspansjon og diplomati. Men snart vokste det frem en retning hvor tilbaketrukkenhet og meditasjon spilte en hovedrolle. Retningen har fått navnet sufisme. Mange muslimer reagerte negativt på luksuslivet som utviklet seg ved kalifens hoff i Bagdad. De gikk inn for et

puritansk liv med faste, bønn og meditasjon. Samtidig forandret gudsoppfatningen seg. Sufiene mente at Gud fremfor alt var en kjærlig Gud som menneskene kunne oppnå en mystisk enhet med.

ISLAMIS UTBREDELSE

Som en brann skulle islam bre seg over de omkringliggende land og riker. En brann forutsetter imidlertid at det finnes brennbart materiale. Jeg begynner derfor med å beskrive tilstanden i de rikene som omgav den arabiske halvøya ved Muhammeds død i 632 e.Kr..

Midtøsten var på dette tidspunktet delt mellom to stridende stormakter, Det bysantinske og Det persiske riket. I Det bysantinske riket var kristendommen under keiser Theodosius den Store (379–395 e.Kr.) blitt gjort til statsreligion på slutten av 300-tallet. Zarathustras lære var omtrent samtidig blitt statsreligion under det sasanidiske herskerdynastiet (226–642 e.Kr.). I begge riker fantes det imidlertid religiøse mindretall. Disse ble svært dårlig behandlet av styresmaktene.

I Syria og Mesopotamia, som begge hørte til Det bysantinske riket, levde en kristen/arameisk befolkning. Deres kristendom ble ikke anerkjent av Bysants. I Persia levde kristne og dessuten mange gnostiske sekter som ikke var særlig verdsatt av den offisielle zarathustrianismen. Disse minoritetene betraktet muslimene som befriere.

På den tiden raste mange blodige kriger. Folk flest var trett av kriger og ødeleggelser. Mange ønsket seg en sterk sentralmakt som kunne skape fredeligere tider. Motstanden mot islamsk overhøyhet var derfor ikke særlig stor blant vanlige folk.

Islams utbredelse skjedde med en eventyrlig fart i de første tiårene etter Muhammeds død. Årstallene som følger viser det: Mesopotamia ble erobret i 633, året etter profetens død. Palestina ble erobret med Jerusalems fall i 638, og Persia ble erobret med seieren ved Nihavend i 642. Dette var

utbredelsen mot nord og øst. Mot vest ble Egypt erobret allerede året før Persias fall, nemlig i 641.

Springer vi frem i historien, til hundre år etter Muhammeds død, viser det seg at utbredelsen fortsatte, om ikke helt med samme fart. Mot øst nådde araberne og islam Indus i året 711. Mot vest krysset araberne Gibraltarstredet det samme året. Muslimene nådde helt frem til Poitiers i Frankrike før de ble stanset. I flere hundre år behersket de den sørlige delen av den spanske halvøya og satte et preg på folkeliv og kulturliv som finnes den dag i dag.

Samtidig med erobringen av Spania, kom islam til Øst-Europa. Men her ble ikke islam båret frem av araberne. Det var tyrkerne og islam som gikk over stredet ved Bosporus. I 1453 falt Konstantinopel. Nå begynte islam også å få fotfeste i Øst-Asia. Islam fikk særlig stor utbredelse i Indonesia og i Kina.

Islam forble den dominerende religion i Nord-Afrika på tross av europeisk kolonialisme i forrige århundre. Fra Nord-Afrika har islam spredt seg til store deler av Vest- og Øst-Afrika. I dag er islam og kristendommen de dominerende religionene på det afrikanske kontinent.¹

De siste tiårene har Europa fått et stort tilskudd av muslimske innvandrere fra Afrika og Asia. Islam er i dag den nest største religionen i Europa.

---

¹ Se *Aschehoug og Gyldendals Store Norske leksikon*, side 59.

ISLAM OG EUROPA

Selv i vår opplyste tidsalder er det få mennesker som er klar over hvilken enorm betydning den islamske verden har hatt for Europas og menneskehetens utvikling. Den arabisk-islamske perioden sies å være en av de tre største vitenskapelige epoker i menneskehetens historie. Den står midt imellom og virker som et bindeledd mellom den greske og den moderne vitenskap og teknologi.

Det er ingen tvil om at det var islam som la forholdene til rette for den strålende utviklingen i de islamske landene. For første gang i historien var det oppnådd fred og enhet i det enorme området som nå lå under islams innflytelse. Dette skyldtes hovedsakelig at man nå hadde et felles språk (arabisk) og en universell religion. Store områder ble dermed forbundet, og menneskelige ressurser gikk ikke til spille på innbyrdes krangel og stridigheter. Mens Europa var sunket ned i en dyster og mørk føydaltid, blomstret den arabisk-islamske kulturen. Nyvinninger innen bl.a. matematikk, kjemi, fysikk, astronomi, legevitenskap og jordbruk så dagens lys over hele den islamske verden. Mens Europa bare hadde noen få universiteter, ble flere hundre høyere læresteder og tusener biblioteker opprettet i den islamske verden. Over alt bygget man skoler for vanlige folk. Mange lærte således å lese og skrive. Til sammenligning var folk flest i Europa analfabeter på denne tiden. Lese- og skrivekunsten var her forbeholdt kirkens folk.

Men Europa fikk etter hvert nyte godt av den rivende utviklingen innen islamsk vitenskap og kunst. Europeerne lærte nemlig mye gjennom de forskjellige møtene med islam. Disse møtene kan grovt oppregnes til fire. I den tidlige middelalder da araberne og islam erobret Spania og Sicilia, møttes islam og Europa på vesteuropeisk jord. I

renessansen møttes de i Øst-Europa. Tyrkerne og islam erobret da Øst-Europa helt opp til Wien. Mellom disse møtene fant et tredje sted. Det var da korsfarerne kjempet om Jerusalem. Endelig fant et fjerde møte sted da Napoleon erobret Egypt i begynnelsen av det 19. århundret.

Jeg skal bare ta for meg europeernes møte med islam i Spania. Det var nok den viktigste kontakten mellom Europa og den islamske sivilisasjon. Som tidligere nevnt, kom islam til Spania i 711. Muslimene som erobret Spania kaltes maurere. Hovedstaden i det mauriske Spania, «Andalusia», ble Cordoba. Cordoba var en storby på et tidspunkt da ingen virkelig store byer eksisterte nord for Pyreneene. I Cordoba fantes brolegning og gatebelysning flere århundrer før dette innførtes i Paris og London. Cordoba hadde 600 moskeer, ni hundre badeanstalter og flere titalls biblioteker. Kalifens private bibliotek inneholdt en halv million bøker. Sist, men ikke minst var Cordobas universitet det mest berømte i Europa. Dets ry nådde helt opp til Norden.

Dermed har vi kommet til den islamske verdens mest verdifulle arv til Europa. Det er den kulturskatt av viten som den muslimske verden gjennom det mauriske Spania gav det tilbakestående Europa. Europas videre utvikling og fremgang skyldtes i høy grad den viten de mottok gjennom Spania.

Spaniareisende møter i dag den mauriske arkitekturen bl.a. i Cordobas domkirke, som en gang var den mest praktfulle moskeen i den islamske verden. Man møter også restene av islams høytstående havekunst. Ukjente trær og planter ble brakt til Spania av maurerne. Av kulturplanter innførtes ris, sukkerrør, fersken og dadler. Dessuten innførte maurerne vanningskanaler slik at landet ble i stand til å ernære en langt større befolkning enn tidligere.

Befolkningstettheten og levestandarden i Spania var den høyeste i Europa i de hundreårene maurerne hersket i Spania. Storgods var vanlig i føydaltidas Europa. Bedre sosiale forhold i Spania skyldtes bl.a. opphevelsen av disse storgodsene. Et godt utbygd handels- og pengevesen brakte orden i landets økonomi. Her spilte jødene en viktig rolle. Under islam hadde de gode kår i Spania.

I dag regner vi i Europa med arabiske tall. Tallet null ble innført fra India av araberne. Det var i den islamske verden at mye av den matematikken vi i dag kjenner ble utviklet. Plangeometri, trigonometri, algebra og derivasjon er eksempler på ulike områder av matematikken som muslimene utviklet.

Skrivekunsten stod høyt i maurernes Spania. Der islam trengte frem, fulgte det arabiske språket og alfabetet med. Papirfabrikasjonen skylder vi likeledes maurerne.

Europeerne skylder islam en stor takk for all den greske lærdommen de fikk tilbake fra muslimene i Spania. Adgangen til den greske kulturarv var nemlig sperret for det vestlige Europa. Det var kristendommen og det bysantinske riket som skilte oss fra de rike kildene i oldtidens Hellas. Som hedenske og derfor overflødige ble de siste filosofskoler i Athen lukket i året 529 e.Kr.. De ble lukket av Justinian, den bysantinske keiseren. De greske filosofene utvandret da til Asia. Deres ferd endte i det sydvestlige Persia, i Gundeshapur. Der oppstod et vitenskapelig senter som var uten sidestykke i resten av verden. Et akademi for oversettelse til assyrisk av greske verker ble grunnlagt i Gundeshapur. Til dette akademiet var det også knyttet en skole for legekunst. Da araberne og islam 100 år senere kom til Syria og Persia, fant de således en sterk vitenskapelig aktivitet her. Araberne overtok og videreførte dette innsamlings- og oversettelsesarbeidet av vitenskapelige verker.

Hvilke greske verker var det så som via assyrisk og arabisk ble bevart fra undergang? Det var verker om legekunst av legekunstens far Hippokrates og anatomen Galenos. Det var verker om matematikk, fysikk, astronomi og geografi knyttet til navn som Arkimedes og Ptolemaios. Verker av Platon og Aristoteles var kanskje noe av det viktigste som ble oversatt. Alle disse verkene kom til Europa gjennom maurerne. Det er liten tvil om at de har spilt en viktig rolle i Europas historie.

Den innstilling at bøker skal oppleves og viten gis videre ved direkte kontakt mellom lærer og elev, skapte innen islams verden fenomenet «den vandrende vitenskapsmann». Over avstander som selv med våre øyne virker uhyrlige, vandret disse mennene til de berømte og lærde mennene som holdt til ved de såkalte *medreséene*. *Medreséene* ble opprettet omkring år 1000. En *medresé* var en forening av universitet, moské og bibliotek. Disse universitetsmoskeene ble etterlignet i hele den islamske verden. Som en perlerekke lå de der fra Nishapur i Øst-Persia over Damaskus i Syria, Jerusalem i Palestina, Alexandria og Kairo i Egypt til Cordoba i Spania.

Ved de kristne erobringene av Toledo i 1089, Cordoba i 1236 og Sevilla i 1248, ble mauriske universiteter og biblioteker åpnet for det undrende Vest-Europa. Universiteter ble opprettet i Bologna, i Padua, i Montpellier, i Paris og i Oxford. Københavns universitet, stiftet 1479, er også ett av dem. Alle disse universitetene ble bygd etter arabisk mønster.

Arabernes demokratiske innstilling, at alle er like for Gud og hans lover, fikk betydning for verdslig og kristen lovgivning i Europa.

Legekunsten stod høyt i Arabia. Medisiner kunne kjøpes på apotek, og araberne var de første som opprettet offentlige

sykehus. Også denne ideen smittet over til Europa. Det skjedde riktignok noen hundre år senere.

Det er her umulig å oppramse alt det som vår kultur har overtatt fra araberne. Men de mange låneordene i europeiske språk, også i vårt eget (f.eks. algebra, alkohol, alkymi, alkali-er), vitner om vår gjeld.

Den islamske sivilisasjonen led imidlertid den samme bitre skjebnen som tidligere religioner og sivilisasjoner. Etter oppblomstring og vekst fulgte nedgang og ødeleggelse. På 1200-tallet stormet mongolske horder over store deler av den islamske verden. I deres kjølvann fulgte ødeleggelse og død. Islams forfall hadde begynt. Men mongolene kan ikke få hele skylden for ødeleggelsen av den før så strålende sivilisasjon. Den grunnleggende årsaken var moralsk og åndelig forfall. Det hadde blitt for mye rikdom og luksus. For mange ble hele livets mål og mening å tilfredsstille sine lyster. Seksuelle utskeielser, store harem, ran og drap ble stadig vanligere.

En annen grunn til at Kalifatet ble svekket var at den medfødte, arabiske individualismen igjen våknet til live. De tidligste lederne hadde klart å forene splittede stammer under islams banner. Nesten tusen år senere var samholdet og freden fullstendig brutt. Indre stammefeider og kriger mellom forskjellige islamske land var nå like vanlige som før Muhammeds åpenbaring. Den islamske verden smuldret hen innenfra.

Forfallet har etter min mening fortsatt og fortsetter den dag i dag. Utviklingen i enkelte islamske land, deriblant Iran, er bedrøvelig og skremmende.

ISLAM I DAG

Muhammed og de første kalifene var både politiske og religiøse ledere. De kunne uten større vanskelighet la Koranen gjelde som rettesnor for alle samfunnsområder. Koranens lover var jo tilpasset folket på denne tiden.

I nyere tid førte møtet med vestlig kultur og økonomi til visse endringer. Tyrkia gjennomførte på 1800-tallet juridiske reformer som skulle lette samarbeidet med Vest-Europa og skape større rettssikkerhet for ikke-muslimer innen rikets grenser. Dermed vokste det snart frem en todelt rettspraksis. På den ene siden hadde man den hellige lov som først og fremst gjaldt sivilretten, og på den annen side en verdslig lov. Tyrkia står i dag i en særstilling i den islamske verden. Etter at kalifen var styrtet, bygde Mustafa Kemal «Atatyrk» og hans folk opp en moderne stat etter vestlig mønster. Her var stat og religion helt atskilt. *Sharia* (Koranens strafferegler) ble i 1926 byttet ut med en sivilrett som dømte folk etter en felles lov uten hensyn til hvilken religion de tilhørte.

Tunis har også langt på vei innlemmet vestlige idealer, men ikke så konsekvent som Tyrkia. Det er fortsatt et skille mellom stat og religion, og ikke-religiøse domstoler er innført. Kvinnenes stilling er bedret gjennom en moderne ekteskapslovgivning. Men samtidig er islam statens og presidentens religion. For det store flertallet er islams idealer rådende både i moral og i samfunnsliv.

Men reformviljen har avtatt i mange islamske land. Stadig flere muslimer ønsker å vende tilbake til Koranens gamle lover. En islamsk bølge feier i dag over mange islamske land. I den vestlige verden er det blitt snakket om en ny-islamsk retning. Men selv om den religiøse bevisstgjøringen har fellestrekk, har den artet seg forskjellig i de enkelte land.

I Pakistan vokste det frem en sterk opposisjon mot tidligere statsminister Zulfikar Ali Bhutto våren 1977. I opposisjonen var det et betydelig innslag av fanatiske muslimer, og en av de alminneligste innvendingene mot Bhutto var at han ikke var noen rettroende muslim. Da Bhutto ble styrtet og senere dømt til døden, innførte den nye presidenten, Zia ul Haq, de gamle straffemetodene i samsvar med Koranen. Foreløpig har ingen fått hugget av høyre hånd på grunn av tyveri, men flere personer er blitt pisket offentlig.

I Saudi-Arabia blir alle forbrytere dømt etter *shariaen*. Det vakte en viss bestyrtelse i den vestlige verden da en ung prinsesse ble skutt fordi hun hadde hatt en elsker. Mannen ble halshugget. En tid senere ble to briter pisket fordi de hadde brygget øl og solgt det til arabere på et flyplassanlegg. Men selv om *sharia* er enerådende i Saudi-Arabia, har det vist seg vanskelig å være konsekvent. Det er flere områder, spesielt innen økonomien, hvor *sharia* ikke følges konsekvent.

De gamle straffereglene i Koranen blir også benyttet i land som Libya, Nord-Jemen, Qatar og De forente arabiske emirater. Iran er det landet som har gått lengst når det gjelder å innføre Koranens normer.

Utenfor Iran er det Pakistan som kommer nærmest det man kan kalle en rent islamsk stat, mener jeg. I Libya går oberst Ghaddafi sine egne veier med et sosialistisk samfunn basert på den islamske læren.

I dag er det stadig flere land i den islamske verden som går tilbake til *sharia*. Personlig er jeg skeptisk til en slik utvikling. Jeg ser ikke noen fordeler av å innføre et foreldet samfunnssystem. Man burde heller legge større vekt på kjærlighetsbudskapet. I alle de hellige skriftene finner vi formaninger om å elske sin neste som seg selv. Dette er hovedbudskapet i alle religioner, mener jeg. Å elske Gud og

sine medmennesker og å arbeide for fredelig sameksistens mellom jordens folk og religioner – det er etter min mening kjernen i islam.

KILDER

- H. M. Balyuzi: *Muhammad and the Course of Islam*, George Ronald, Oxford, 1976
- Einar Berg: *Islam – fra konflikt til dialog*, Universitetsforlaget, 1982
- Kaj Ove Krogh: *Islam*, Munksgaard, 1977
- Abul Ala Mawdudi: *Islams fundament*, Universitetsforlaget, 1983
- Stanwood Cobb: *Islamic Contributions to Civilization*, Avalon Press, Washington, 1963
- Henry Harald Hansen: *Islam, den yngste af de store verdensreligioner*, Munksgaard, 1964
- Faarlund/Sjøberg/Øisang: *Islam vokser fram*, Gyldendal Norsk Forlag, 1970
- Hellern/Notaker/Gaarder: *Verdens religioner*, Gyldendal Norsk Forlag, 1984
- *Koranen* (oversatt til norsk av Einar Berg), Universitetsforlaget, 1980
- Niels H. Gadegård: *De fremmede religioner*, Aschehoug, 1965
- Bahá'u'lláh: *Kitáb-i-Iqán*, Dansk Bahá'í Forlag

– *Aschehoug og Gyldendals Store Norske leksikon*,
Kunnskapsforlaget, 1978

– Norsk utenrikspolitisk institutt: *Hvor hender det?*, nr. 5, 12
og 19, 1985